

Sari Sarkomaa kok

Toimenpidealoite lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisen velvoittavuuden lisäämisestä

Eduskunnalle

Lasten turvallisuus ja koskemattomuus ovat yhteiskuntamme keskeisiä arvoja, jotka vaativat erityistä suojelua kaikissa tilanteissa. Suomi on sitoutunut YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, joka velvoittaa jäsenvaltioita aktiivisia toimenpiteitä lasten suojelemiseksi. Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä koskeva lainsäädäntö on keskeinen väline suojelutyössä.

Nykyinen lainsäädäntö velvoittaa alaikäisten parissa työskentelevät henkilöt esittämään työnantajalle rikosrekisteriotteen, jos työskentely kestää yli kolme kuukautta yhden vuoden aikana. Työnantajilla on 1.8.2021 alkaen ollut oikeus selvittää lasten kanssa työskentelevien rikostausta myös alle kolmen kuukauden työsuhteissa, mutta tämä ei ole pakollista, vaan perustuu työnantajan omaan harkintaan ja riskiarvioon.

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johto on arvioinut, että muun muassa koulujen turvallisuuden takaamiseksi lainsäädäntöä olisi syytä muuttaa niin, että rikosrekisteriotteen tarkastusta edellytetään myös lyhyissä, alle kolmen kuukauden palvelussuhteissa. Tarve on myös arvioida, miten lainsäädäntöä voitaisiin muuttaa siten, että rikosrekisteriotteen pyytäminen olisi mahdollista jo ennakoivasti ennen palvelussuhteesta sopimista. Tämä uudistus olisi erityisen tarpeellinen äkillisissä tilanteissa, kuten kouluissa vakituisen opettajan sairastuessa, jolloin sijaisuustarve voi syntyä nopeasti. Nykyisen lain mukaan ote saadaan pyytää vasta valituilta työntekijöiltä. Ennakolta pyydetty rikosrekisteriote toisi sujuvuutta ja turvallisuutta sijaisjärjestelyihin, kuten esimerkiksi koulujen ja päiväkotien "sijaispoolien" toimintaan.

Nykyinen sääntelymalli, jossa työnantajille annetaan mahdollisuus mutta ei velvollisuutta pyytää rikosrekisteriote lyhytaikaisissa työ- ja virkasuhteissa, ei riittävällä tavalla turvaa lasten oikeuksia. Kun rikostaustan selvittäminen on harkinnanvaraista, lasten oikeuksien toteutuminen on hyvin riippuvaista yksittäisten työnantajien päätöksistä.

Työnantajan vastuun selkeyttämiseksi ja lasten turvallisuuden varmistamiseksi on tarpeellista säätää velvollisuus rikostaustan selvittämiseen mahdollisuuden sijaan. Tämä lisäisi työnantajien vastuun ennakoitavuutta ja varmistaisi työntekijöiden yhdenvertaisen kohtelun sekä vähentäisi soveltamiskäytännöissä ilmeneviä eroja eri tilanteissa. Velvollisuus rikostaustan selvittämiseen lyhyemmissä työ- ja virkasuhteissa turvaisi lasten oikeudet tehokkaammin kuin vapaaehtoisuuteen perustuva malli.

Toimenpidealoite TPA 45/2024 vp

Samalla tulisi selvittää mahdollisuutta velvollisuudesta poikkeamisesta hyvin tarkoin määritellyin ehdoin tilapäisesti, mikäli äkillisessä sijaisen tarpeessa uhkaa syntyä tilanne, että lapsiryhmissä olisi laitton henkilöstötilanne. Työnantaja voisi poiketa rikosrekisteriotteen pyytamisestä ennen työn aloittamista lakisääteisen mitoituksen täyttämiseksi. Tällaisissa tilanteissa työntekijän on toimitettava ote jälkikäteen välittömästi sen Oikeusrekisterikeskuksesta saatuaan.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla muutetaan lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä koskevaa lainsäädäntöä siten, että rikosrekisteriotteen tarkastusta edellytetään myös lyhyissä, alle kolmen kuukauden palvelussuhteissa,

että samalla arvioidaan, miten lainsäädäntöä voitaisiin muuttaa siten, että rikosrekisteriotteen pyytäminen olisi mahdollista jo ennakkoivasti ennen palvelussuhteesta sopimista,

että selvitetään toimia mahdollisuuksista nopeuttaa rikosrekisteriotteen saamista ja yksinkertaistaa työnantajien menettelytapoja ja

että samassa yhteydessä selvitetään hyvin tarkoin rajatuin ehdoin mahdollisuus työnantajalle poiketa rikosrekisteriotteen vaatimisesta lyhyissä, alle kolmen kuukauden palvelussuhteissa ja työsuhteissa ennen työn aloittamista tilanteissa, joissa sijaisen palkkaaminen ei muilla tavoin onnistu ja se on välttämätöntä lakisääteisen mitoituksen täyttämiseksi, jolloin tällaisissa työtilanteissa työntekijän on toimitettava ote jälkikäteen välittömästi sen Oikeusrekisterikeskuksesta saatuaan.

Helsingissä 17.9.2024

Sari Sarkomaa kok